

Smaastykker.

4.

I Anledning af Spørgsmaalet om C. O. Cronstedts formentlige Forræderi 1801.

Af Georg Schauman.

Professor, Dr. Edvard Holms Artikel i Historisk Tidsskrift 8. R. III., S. 50 ff. om C. O. Cronstedts formentlige Forræderi 1801 giver Anledning til nogle Rettelser og Tilføjelser, for hvilke jeg tillader mig at bede om Plads i Tidsskriftet.

Den omhandlede Meddelelse om Cronstedts Forræderi hidrører fra det finske Blad „Åbo Underrättelser“ for 4. September 1901 og er derfra bleven optaget i „Svenska Dagbladet“. Til Grund for Meddelelsen ligger ikke noget Haandskrift i Åbo Stadsbibliotek, men en Memoire-Samling, som den bekendte svenske Publicist C. F. Ridderstad udgav 1855 under Titelen „Historiskt Memoire-Bibliothek, omvexlande svenskt och utländskt“. Det første Hæfte af denne Samling indeholder „Anteckningar af en gammel gustavian“, og det er i disse Optegnelser den af Prof. Holm drøftede Meddelelse forekommer. Hjemmelsmanden, Friherre Carl Didric Hamilton, født 1766 og død 1848, var Militær og Hofmand samt 1796—1801 Landshøvding i Örebro Len. Ved den omtalte Tildragelse i December 1801 gjorde Hamilton Tjeneste som Overkammerjunker hos Kongen; han fortæller forøvrigt selv, at der har været Tale om, at han skulde efterfølge Cronstedt som Generaladjutant for Flaaden. Optegnelserne synes imidlertid først at være blevne nedskrevne eller i alt Fald redigerede i Aaret 1836.

Den Opfattelse, at Cronstedt har overgivet Sveaborg 1808

alene paa Grund af Svaghed og under Paavirkning af andre, forbryderiske Officerer i Fæstningens Garnison, kan ikke siges at være den, „der hos de svenske Historikere nu mere og mere gjør sig gjældende“. En af de tre svenske Historikere, som Prof. Holm har raadspurgt om Troværdigheden af Hamiltons Beretning, Prof. S. Clason i Lund, har tværtimod for ikke længe siden udtalt som sin Anskuelse, at det vistnok ikke længere gaar an at hævde Cronstedts Uskyldighed i Forræderiet paa Sveaborg (se Svensk Historisk Tidskrift 1908, Öfvers. S. 19). Prof. Clason støtter sin Anskuelse paa de Indberetninger, som den franske Gesandt i St. Petersburg Caulaincourt afsendte til Napoleon, og som for en stor Del grunder sig paa Samtaler med Alexander I, hvis Indhold Caulaincourt umiddelbart efter har nedskrevet. Disse Indberetninger er 1905 blevne offentliggjorte i den store, under Storfyrst Nikolaus Michailovitsj's Auspicier udgivne Aktstykke-Samling „Les relations diplomatiques de la Russie et de la France d'après les rapports des ambassadeurs d'Alexandre et de Napoléon 1808—1812“. Særlig kompromitterende for Cronstedt er Indberetningen om Caulaincourts Samtale med Alexander den 27. April 1808, kort før Sveaborgs endelige Overgivelse fandt Sted (3. Maj) i Henhold til en af Cronstedt tidligere undertegnet Konvention. Alexander havde da ytret til Caulaincourt: „La pluie d'or a fait son effet pendant l'armistice; la garnison est fort travaillée, et, de vous à moi seulement, M. l'amiral Cronstedt a une créance sur la caisse de la place que je me suis engagé à lui payer. Ceci est entre nous, vous entendez; car c'est un article secret, dont je ne vous parle que parce que vous n'êtes pas un étranger pour moi et que vous m'inspirez toute confiance“ (Tome 2, pag. 102). Denne alvorlige Anklage, hvis Indhold har været bekendt allerede længe før Udgivelsen af Caulaincourts Indberetninger til Napoleon, er imidlertid i den finske Historiker Prof. J. R. Danielsons Arbejde „Finska kriget och Finlands krigare 1808—1809“ (Helsingfors 1898) bleven omhyggelig prøvet og gendrevet paa en Maade, der i nogen Grad undskylder Cronstedt. Han er ikke bleven købt, men har i en

hemmelig Artikel i Konventionen om Sveaborgs Overgivelse faaet Løfte om, at de Udgifter til at forbedre Fæstningen, saa at den blev forsvarsdygtig, som han personlig havde paataget sig, da Krigskassen var tom, skulde blive betalte af den russiske Regering. Efter Kapitulationen gjorde Cronstedt ikke nogen Hemmelighed heraf, og først efter gentagne Besøg i Ministerierne i St. Petersburg og mod Forevisning af Kvitteringer for de paagældende Udgifter lykkedes det ham at faa udbetalt den lovede Sum, der beløb sig til 100000 Rigsdaler Banko.

Helsingfors, 3. Maj 1911.

Nyt fra historisk Videnskab i Ind- og Udland.

Sophus Gjellerups Forfattervirksomhed har ikke været stor eller omfattende, men dog har han indtaget en ejendommelig og fortjenstfuld Plads i vor historiske Litteratur. Han var født 1838, blev 1864 teologisk Kandidat og ernærede sig længe ved Undervisning. Ved Siden heraf havde han dog drevet alvorlige Studier, og 1868—70 udkom hans Biografi af *Biskop Jens Dinesen Jersin*. Den vakte med Rette en betydelig Opsigt, viste en Forfatter, der med grundigt Arbejde forenede selvstændigt Syn paa Danmarks Kirke- og Skoleforhold i det 17de Aarh.'s første Tid, varm Kærlighed til hin Periodes aandelige Fænomener og fin psykologisk Sans. Ganske lignende Indtryk fik man af hans Afhandling om *Samfundsforholdene, især Opdragelsen, hos den danske Adel i Tiden 1536—1660* (i *Historisk Tidsskrift* 4. R. IV, 1873), som kastede nyt Lys over mange Forhold. Bogen om Jersin havde skaffet ham en Anerkendelse ved hans Valg 1870 til Medlem af Historisk Forenings Bestyrelse, en Plads som han beklædte i 25 Aar. Sammen med C. F. Bricka begyndte han 1874